

เส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Tourism Routes in Phayao Province Based on the Concept of Creative Tourism

พจันพิตดา ศรีสมพงษ์^{1*}
Phatpitta Sreesoompong^{1*}

วันที่รับบทความ : 11/11/2564
วันแก้ไขบทความ : 04/02/2565
วันที่ตอบรับบทความ : 21/02/2565

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา และ 2) เพื่อศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการทำวิจัยเชิงคุณภาพโดยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา จำนวน 1 คน ตัวแทนที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 18 แห่ง จำนวน 18 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 90 คน รวมทั้งสิ้น 111 คน จากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาทั้งหมด 18 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ 8 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม น้ำตกจำปาทอง อุทยานแห่งชาติดอยหลวง ข่วงนกยูง น้ำตกภูซาง วนอุทยานภูลังกา น้ำตกธารสวรรค์ และผิงต้า และแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม 10 แห่ง ได้แก่ วัดอนาลโยทิพยาราม วัดติโลกอาราม วัดศรีโคมคำ วัดศรีชุม วัดพระธาตุจอมศีล วัดพระธาตุช้างค้ำ โบราณสถานเวียงลอ วัดนันทาราม วัดพระนั่งดิน และ วัดท่าฟ้าใต้ มีระดับศักยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) โดยศักยภาพมากที่สุด คือ ด้านพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) รองลงมา คือด้านเจ้าของกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$) และด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) ตามลำดับ และผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สามารถส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว 2 เส้นทาง คือ 1) เส้นทาง “เที่ยวไม่ธรรมดา กับธรรมชาติพะเยา” ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพะเยา ที่สอดแทรกกิจกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าไปในการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์ กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียว กิจกรรมตามหาและนับนกยูง กิจกรรมพิชิตน้ำตกอุ่น และกิจกรรมตามหาเต่าปูลู เป็นต้น 2) เส้นทาง “เที่ยวไม่จืดจางกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา” ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงศาสนาและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว

¹ ดร., คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Dr., School of Business and Communication Arts, University of Phayao

* Corresponding author: E-mail address: phatpittas@gmail.com

ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา ที่สอดคล้องกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเข้าไปในการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมทำบุญได้มากกว่าบุญ กิจกรรมการนวดด้วยสมุนไพร กิจกรรมการประดิษฐ์ตุ๊กตารักบี้ และกิจกรรมเที่ยวให้รอย

คำสำคัญ : ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว, เส้นทางท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research aims to 1) study the tourist attraction potential in Phayao province and 2) study the tourism routes in Phayao province based on the concept of creative tourism which was a qualitative research by evaluating the tourist attraction potential and in-depth interviewing from key informants who were included 1 tourism academic person, 1 government official, 1 entrepreneur that concerned tourism sources in Phayao province, 18 representatives who were responsible for 18 tourism sources and 90 tourists, 111 participants altogether. The information from the interviews was then analyzed by content analysis.

It was found that 18 tourist attraction were divided as 8 ecotourism and nature attractions such as Mae Puem National Park, Champa Thong Waterfall, Doi Luang National Park, Nok Yung Square, Phu Sang Waterfall, Phu Langka Forest Park, Than Sawan Waterfall and Fang Ta. 10 religious and cultural attractions such as Analayo Thipphayaram Temple, Tilok Aram Temple, Sri Khom Kham Temple, Si Chum Temple, Phra That Chom Sin Temple, Phra That Khing Kaeng Temple, Wiang Lor archaeological site, Nantaram Temple, Phra Nang Din Temple and Tha Fa Tai Temple where were all average potential in every topic in moderate ($\bar{x} = 3.11$). The highest potential was the area site that was moderate ($\bar{x} = 3.34$). The inferior potentials were activity that was moderate ($\bar{x} = 3.31$), the environmental was moderate ($\bar{x} = 3.34$), the process was moderate ($\bar{x} = 2.88$) and the administrative managing was moderate ($\bar{x} = 2.67$) respectively. And the tourist attraction sources potentials were found that they were able to promote attraction sources in Phayao province for the arrival tourists creatively which were 2 routes such as routes “Unusual Travelling with the Nature of Phayao” that was the creative ecotourism in the nature attraction sources of Phayao province that had been intervened the environmental conservation activity in tourism such as the Creative natural activity, the Green area increasing activity, Pea cock finding and counting activity, Un waterfall overcoming activity, Big-headed Turtle activity. The other one was Route “Memorizing tourism with cultural diversity of Phayao” which was the creative religious and cultural attractions in historical and cultural attraction sources that had been intervened the creative activity about culture in tourism such as Making merit gets more merit activity, Herbal massage activity, Tung inventing activity, Way of Thai Lae life sightseeing activity and Delicious journey activity.

Keywords: Tourist Attraction Potential, Tourism Routes, Creative Tourism Concept

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเริ่มต้นในช่วงปี ค.ศ. 1950 เป้าหมายของการท่องเที่ยวช่วงนี้คือการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม (Classic Tourism) ที่มุ่งเน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวแบบเน้นจำนวน (Mass Tourism) ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเนื่องจากวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีในการสื่อสารทำให้ข้อมูลข่าวสารถูกแพร่ออกไปอย่างรวดเร็ว สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางและให้ความสนใจการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากด้วยสาเหตุนี้เองทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง มีผลทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ส่วนนักท่องเที่ยวก็ได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ไม่ประทับใจตามที่คาดหวังไว้เป็นผลให้ไม่อยากกลับมาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีก จากเหตุผลดังกล่าว จึงก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านกระบวนการการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และได้ประสบการณ์ตรงจากการท่องเที่ยว (Unesco, 2006; Richard, 2011) ในหลายประเทศประสบความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของออสเตรีย (Creative Tourism Austria, 2014) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสเปน (Ponle Cara al Turismo, 2014) หรือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนิวซีแลนด์ (Gilberg, 2014) ดังนั้น แนวคิดใหม่ที่จะตอบสนองการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงได้เกิดขึ้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมและมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชนแต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยามีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ศิลปกรรม และวัฒนธรรม ประเพณี โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแบ่งได้ดังนี้ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น กว๊านพะเยา วนอุทยานภูลังกา อุทยานภูนาง (น้ำตกธารสวรรค์และชมนกยูง) อุทยานแห่งชาติภูซาง (น้ำตกอุ่น) วนอุทยานไดโนเสาร์แก่งหลวง อุทยานแห่งชาติดอยหลวง เป็นต้น 2) แหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณสถาน เช่น วัดศรีโคมคำ พระตำหนักกว๊านพะเยา วัดอนาลโยทิพยาราม อนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง โบราณสถานเวียงลอ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวงานเทศกาล ประเพณี วัฒนธรรม เช่น งานประเพณีี่เป็งลอยโคม พลุงามที่กว๊านพะเยา งานตักบาตรสองแผ่นดินไทย-สปป.ลาว งานบวงสรวงพ่อขุนงำเมือง งานปีใหม่เมืองไทลื้อ ไหว้สาปู่เจ้าตนหลวง (ประเพณีแปดเป็ง) เวียนเทียนทางน้ำกลางกว๊านพะเยา เป็นต้น (Phayao Provincial Agriculture and Cooperatives Office, (2019): online) และจากข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา พบว่า จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีความต้องการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด แต่ทางจังหวัดประสบปัญหาด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว (Kaewyu, 2015) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยามีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมเยือนจังหวัดพะเยาเป็นจำนวนมาก แต่ปริมาณการเข้าพักหรือค้างคืนในจังหวัดพะเยามีปริมาณไม่ถึงร้อยละ 50 ของจำนวนผู้มาเยือน ดังเช่น สถิติผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดพะเยา พ.ศ.2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 411,082 คน แต่จำนวนผู้เข้าพักแรมมีเพียง 182,280 คน คิดเป็นร้อยละ 44.34 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้มาเยี่ยมเยือนหรือนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม เยี่ยมเยือนจังหวัดพะเยาเพื่อเดินทางต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่รอบจังหวัดพะเยา เช่น เชียงราย เชียงใหม่ และจังหวัดอื่น เป็นต้น สอดคล้องกับ Sirima (2013) ที่กล่าวไว้ว่า นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา

เฉพาะบริเวณตัวกว๊านพะเยาและแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณกว๊านพะเยา แล้วจึงเดินทางกลับหรือเดินทางต่อไปยังจังหวัดอื่น ๆ จึงส่งผลให้พะเยากลายเป็นเมืองผ่านที่นักท่องเที่ยวเดินทางมา เพื่อแวะทานข้าว ถ่ายรูป แล้วข้ามเลยไปท่องเที่ยวที่จังหวัดอื่น ดังนั้น การศึกษานี้จึงเล็งเห็นว่าการนำการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยนำการมีส่วนร่วม ประสบการณ์มาเป็นตัวสร้างความน่าสนใจให้กับจังหวัดพะเยา โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดพะเยาได้เข้าไปมีส่วนร่วม และเรียนรู้ประสบการณ์ในวิถีชีวิตในชุมชน เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ท้ายสุดจะสามารถยกระดับการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาให้มีการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และผลักดันให้เกิดการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวอย่างยั่งยืน และสามารถจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่างคุ้มค่า สร้างความอุดมสมบูรณ์แก่สิ่งแวดล้อมยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง เส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีแนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) และเส้นทางการท่องเที่ยว (Tourism Route)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถือเป็นกระแสนิยมใหม่ทางการท่องเที่ยวที่หลายประเทศทั่วโลกให้การยอมรับและกำหนดให้เป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของตน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงลักษณะการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขหลักต้นจากสองปัจจัยพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ 1) กระแสโลกาภิวัตน์ ผสมกับพลังความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมิติความแปลกใหม่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในเชิงสังคมวิทยา ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมกับผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม (UNESCO, 2006) และมีการแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ 1) กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) มีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม 2) กลุ่มวิถีชีวิต (Lifestyles) มีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตหรือวิถีการประกอบอาชีพของคนท้องถิ่นหรือชาวพื้นเมือง หรือวิถีชีวิตเฉพาะกลุ่มของชนกลุ่มน้อย หรือชนเผ่า 3) กลุ่มศิลปะ (Arts) มีความเกี่ยวเนื่องกับงานศิลปะ (Visual Arts) เช่น การวาดภาพ รูปปั้น วัตถุโบราณ และ ศิลปะการแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้าน การแสดงนาฏศิลป์ เป็นต้น นอกจากนี้ มีรายงานการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องแผนพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจ คือ ศาสนสถาน/วัด มากที่สุด รองลงมา คือ พิพิธภัณฑ์ งานประเพณี/เทศกาล ตลาดน้ำ และ งานฝีมือ/หัตถกรรม (Uthayan, 2019) ดังนั้น ถ้าหากทำความเข้าใจความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้ จะนำไปสู่การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสม เพื่อรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีใจความสำคัญอยู่ที่เส้นทางการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์ ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปมรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่” (Creative Tourism is a Tourism)

เกณฑ์คุณสมบัติการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Wisudthiluck, Saipan, Taparakun & Sindechuluk, 2011) มีดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติในเชิงพื้นที่
 - มีความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ
 - ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมตระหนักรู้คุณค่าของมรดกวัฒนธรรม/ธรรมชาติและพร้อมที่จะเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. คุณสมบัติในเชิงกระบวนการ
 - มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
 - มีกระบวนการที่นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม
 - มีกระบวนการที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่และส่งเสริมให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว
 - สนับสนุนส่งเสริมให้มีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3. คุณสมบัติอื่น ๆ

- สะท้อนความจริงแท้ ความดั้งเดิม และความยั่งยืนของกิจกรรม
- สามารถนำเสนอความหมายของมรดกวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน
- พื้นฟูและธำรงมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และทรัพยากรมนุษย์ได้รับการเชิดชูและให้คุณค่า
- ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมใช้ทรัพยากรเดิมที่มีอยู่
- เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในจิตวิญญาณของพื้นที่
- สามารถตอบรับการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี
- มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคและสากล

จากเกณฑ์คุณสมบัติการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าในการศึกษารังนี้ จะใช้เกณฑ์คุณสมบัติดังต่อไปนี้มาเป็นตัวประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดพะเยา คือ ด้านพื้นที่ ด้านกระบวนการ และส่วนด้านอื่น ๆ จะศึกษาด้านเจ้าของกิจกรรม ด้านการบริหารจัดการ และด้านสภาพแวดล้อม

เส้นทางการท่องเที่ยว

Suwanpimon (2005) ได้กล่าวถึง เส้นทางการท่องเที่ยว หมายถึง ถนน แม่น้ำ คลอง ทางเท้า ที่ใช้เป็นทางสัญจรของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นระบบโครงข่ายที่ใช้เชื่อมส่วนต่าง ๆ ของเมืองเข้าไว้ด้วยกัน มีเส้นทางสายหลักและเส้นทางสายรอง โดยเส้นทางดังกล่าวต้องทำขึ้นมาอย่างชัดเจน เพียงพอให้ นักท่องเที่ยวหรือ ผู้มาเยี่ยมเยือนหรือผู้อยู่อาศัยในเมือง สามารถเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญของเมืองได้ ดังนั้น เส้นทางการท่องเที่ยว (Tourism Route) ควรเป็นแนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวกปลอดภัย ได้รับ ความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ซึ่งเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นการใช้เส้นทางร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของคนท้องถิ่น หรืออาจเป็นการกำหนด

เส้นทางขึ้นมาใหม่เฉพาะเป็นพิเศษ สำหรับนักท่องเที่ยวก็ได้ เช่น เส้นทางท่องเที่ยวเขตเมือง เส้นทางประวัติศาสตร์เส้นทางธรรมชาติ และ เส้นทางแบบผสมผสาน เป็นต้น

เส้นทางท่องเที่ยวเขตเมือง

เมืองที่มีบทบาทดึงดูดใจการท่องเที่ยวมีกิจกรรมที่น่าสนใจมีความหลากหลายของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น การค้า สังคมวัฒนธรรม เส้นทางสัญจรโดยการเดินเท้าได้กลายเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับพิจารณากำหนดเส้นทางเป็นพิเศษ ซึ่งโดยส่วนมากแล้วจะเป็นการกำหนดเส้นทางที่เหมาะสมต่อการเดินทางในหนึ่งวันเส้นทางเหล่านี้จะผ่านไปในย่านธุรกิจผ่านอาคารหรือผ่านสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ สวนสาธารณะหรือจุดชมวิวที่สำคัญ ๆ

เส้นทางประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวในเมืองประวัติศาสตร์ เป็นการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยมในปัจจุบันเนื่องจากเมื่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้รับการวางแผนในด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์รวมทั้งมีการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น เช่น การจัดแสดงแสงสีเสียงเพื่อเพิ่มความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และ นำเสนอวัฒนธรรมความเชื่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึงธรรมเนียมประเพณีการแต่งกายแบบแผนในการดำรงชีวิตศาสนาการเข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นต้น

เส้นทางธรรมชาติ

เส้นทางธรรมชาติเป็นเส้นทางสำคัญสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะเป็นการทำหน้าที่จุดเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวแล้ว ยังช่วยป้องกันการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวจากผลกระทบของการเหยียบย่ำและกิจกรรมการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อกลางที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ และซาบซึ้งต่อธรรมชาติอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

เส้นทางแบบผสมผสาน

เส้นทางแบบผสมผสานเกิดจากการวางแผนผังในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นหลากหลายประเภทในบริเวณเดียวกัน เพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว เส้นทางที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นหรือเข้าชมจุดที่น่าสนใจ ตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ง่ายสะดวกปลอดภัยได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน

Suwanpimon (2005) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดนำเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวควรจะเน้นปัจจัยเหล่านี้ คือ

1. เส้นทางท่องเที่ยวต้องเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในขณะนั้นซึ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
2. เส้นทางท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก และมีมาตรฐานเทียบเท่ากับสถานที่อื่นๆ
3. เส้นทางท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดกับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มรายได้
4. เส้นทางท่องเที่ยวต้องมีระยะทางที่ไกลพอสมควร มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว
5. เส้นทางท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงอากาศที่ดี ปลอดภัยตลอดเวลา

นอกจากนี้ Pinkaew (2008) กล่าวว่า การจัดเส้นทางท่องเที่ยว หมายถึง การกำหนดเส้นทางเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมจุดที่น่าสนใจตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างง่ายสะดวกและปลอดภัยรวมทั้งยังได้รับความรู้และเพลิดเพลินควบคู่กันไป บางครั้งเส้นทางท่องเที่ยวอาจเกิดขึ้นจากการที่นักท่องเที่ยวหลายกลุ่มใช้เส้นทางเดิม ๆ อยู่เป็นประจำซึ่งอาจจะเป็นเส้นทางรถยนต์ทางเท้า ทางเรือ หรือทางอื่น ๆ ที่อาจใช้ร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของเมือง หรืออาจเป็นการกำหนด

เส้นทางขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะ การกำหนดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยวควรสำรวจและสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวประกอบกับแนวโน้มที่ควรจะเป็นในการจัดเส้นทาง

โดยสรุป การจัดเส้นทางท่องเที่ยวในเมือง เส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ และเส้นทางท่องเที่ยวผสมผสาน ล้วนเป็นเส้นทางที่ใช้เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายถึงคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทั้งนี้เพื่อเพิ่มความเข้าใจของนักท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและส่งเสริมคุณค่าทางมรดกทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์รวมถึงให้ประสบการณ์ทางันทนาการและการเรียนรู้นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวได้อีกด้วย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 111 คน ที่เลือกจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้การบันทึกภาคสนาม (Field Notebook) และการสังเกต ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้จากการทบทวนและวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา จำนวน 1 คน ตัวแทนที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 18 สถานที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม วัดนันตาราม วัดพระนั่งดิน ช่างนกกุง วัดพระธาตุช้างค้ำ วัดศรีชุม น้ำตกจำปาทอง วัดพระธาตุจอมสืล น้ำตกภูซาง น้ำตกธารสวรรค์ โบราณสถานเวียงลอ วัดท่าฟ้าใต้ ผังต้า อุทยานแห่งชาติดอยหลวง วัดอนาลโยทิพยาราม วัดติโลกอาราม วัดศรีโคมคำ และวนอุทยานภูลังกา (Phayao Tourism and Sport, 2020) จำนวน 18 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา ทั้ง 18 สถานที่ ตัวอย่างสถานที่ละ 5 คน เป็นตัวแทนกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 90 คน รวมทั้งหมด 111 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 1) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา โดยมีเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดพะเยา 5 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านกระบวนการ ด้านที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของกิจกรรม ด้านบริหารจัดการ และด้านสภาพแวดล้อม 2) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยวเพื่อสอบถามถึงแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดพะเยา และแบบสัมภาษณ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) (Buasorn, 2009) โดยมีค่า IOC 0.94 แสดงว่า เครื่องมือมีค่าเที่ยงตรงในระดับเหมาะสม และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย จำนวน 30 ชุด มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.91 แสดงว่ามีความเที่ยงของข้อมูลอยู่ในระดับที่มีความเหมาะสม และผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้อง เพียงพอ และสามารถตอบปัญหาของการศึกษาได้อย่างครบถ้วน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา และ เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา ทั้ง 18 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ 8 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม น้ำตกจำปาทอง อุทยานแห่งชาติดอยหลวง ชวนนกยูง น้ำตกภูซาง วนอุทยานภูลังกา น้ำตกธารสวรรค์ และฝั้งต้า และแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม 10 แห่ง ได้แก่ วัดอนาลโยทิพยาราม วัดติโลกอาราม วัดศรีโคมคำ วัดศรีชุม วัดพระธาตุจอมศีล วัดพระธาตุซางแก โบราณสถานเวียงลอ วัดนันทาราม วัดพระนั่งดิน และ วัดท่าฟ้าใต้ พบว่า มีระดับศักยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) โดยศักยภาพมากที่สุด คือ ด้านพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) รองลงมา คือ ด้านเจ้าของกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) ด้านกระบวนการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$) และด้านบริหารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดข้อมูลศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดพะเยาทั้ง 18 แห่ง ดังนี้

1.1 อุทยานแห่งชาติแม่ปืม

ด้านพื้นที่: อุทยานแห่งชาติแม่ปืม ตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีภูเขาและแหล่งน้ำที่มีความสวยงาม

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมในพื้นที่ เช่น ชมวิวบน Sky Walk พายเรือคายัค ปั่นจักรยานสั้น เชื้อน กิจกรรมร่วมตกปลาชะโด กิจกรรมกุญแจรักฝากใจ และจุดชมนกเป็ดแดง

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและบริการ และชุมชนในพื้นที่ให้การต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยว

ด้านบริการจัดการ: มีการเก็บค่าบำรุงอุทยาน เช่น ค่าเข้าอุทยาน ค่ายานพาหนะ มีการจัดสรรพื้นที่และแบ่งโซนการทำกิจกรรม มีการบริการบ้านพัก และบริการเช่าเต็นท์

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสีเขียวและธรรมชาติอยู่เสมอ มีเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานโดยมีความร่วมมือระหว่างชุมชน เจ้าหน้าที่อุทยาน และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1.2 อุทยานแห่งชาติดอยหลวง

ด้านพื้นที่: อุทยานแห่งชาติดอยหลวง มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่รอยต่อของ 3 จังหวัด คือ เชียงราย ลำปาง และพะเยา เป็นอุทยานที่มีบริเวณกว้างและอุดมสมบูรณ์ มีดอยหนอกที่เป็นที่นิยมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินป่า

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมเดินป่า กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานทางศาสนา เช่น พิธีสรงน้ำพระธาตุดอยหนอก

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและบริการ

ด้านบริการจัดการ: มีการเก็บค่าบำรุงอุทยาน เช่น ค่าเข้าอุทยาน ค่ายานพาหนะ และมีบริการลูกหาบ

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสีเขียวและธรรมชาติอยู่เสมอ

1.3 วนอุทยานภูลังกา

ด้านพื้นที่: วนอุทยานภูลังกา ตำบลผาซางน้อย อำเภอปง มีจุดชมวิวนกยูงบนดอยภูมม แพนเทวดา และยอดดอยภูลังกา

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถมาทางเดินเท้า

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและบริการ
ด้านบริการจัดการ: มีการเตรียมความพร้อมในการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้แก่
นักท่องเที่ยว เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น
ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสีเขียวและธรรมชาติอยู่เสมอ

1.4 น้ำตกภูซาง

ด้านพื้นที่: น้ำตกภูซางหรือน้ำตกอุ่น ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง เป็นน้ำตกหินปูนที่มีความสูง
ประมาณ 25 เมตร โดยด้านบนน้ำตกเป็นบ่อน้ำซับอุ่นตามธรรมชาติ ที่มีอุณหภูมิประมาณ 35 องศา
เซลเซียส ซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศไทย

ด้านกระบวนการ: มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับบ่อน้ำซับต้น
กำเนิดน้ำตก และมีพื้นที่สำหรับกางเต็นท์และแคมป์

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและบริการ
ด้านบริการจัดการ: มีการเก็บค่าที่จอดรถ มีการจัดโซนพื้นที่ เช่น โซนนั่งเล่นและรับประทานอาหาร
อาหาร โซนขายอาหาร โซนเล่นน้ำ โซนกางเต็นท์ เป็นต้น

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสีเขียวและธรรมชาติอยู่เสมอ และมีการติดป้ายกำกับ
เกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ มีการร่วมมือกันระหว่างชุมชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานในการรักษาสี
เขียวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

1.5 น้ำตกธารสวรรค์

ด้านพื้นที่: น้ำตกธารสวรรค์หรือน้ำตกบ่อเบี้ย ตำบลบ้านม่วง อำเภอเชียงม่วน เป็นน้ำตกหินปูน
น้ำตกที่มีสี่มรสุม

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมพักผ่อน นั่งเล่น เดินชมธรรมชาติ และรวมไปถึงเล่นน้ำ

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและบริการ
ด้านบริการจัดการ: มีการเก็บค่าบำรุงอุทยาน เช่น ค่าเข้าอุทยาน ค่ายานพาหนะ มีการจัดสรร
พื้นที่และแบ่งโซนการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจน และมีการให้บริการบ้านพัก และ บริการเช่าเต็นท์

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสีเขียวและธรรมชาติอยู่เสมอ มีการร่วมมือกันระหว่าง
ชุมชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานในการรักษาสีเขียวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

1.6 น้ำตกจำปาทอง

ด้านพื้นที่: น้ำตกจำปาทอง ตำบลบ้านด้า อำเภอเมือง เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามและมีความ
หลากหลายทางธรรมชาติ

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมนันทนาการ และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและบริการ
ด้านบริการจัดการ: มีการจัดสรรพื้นที่และแบ่งโซนการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจน และ
มีการให้บริการบ้านพัก และ บริการเช่าเต็นท์

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสีเขียวและธรรมชาติอยู่เสมอ และมีการร่วมมือกัน
ระหว่างชุมชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น กิจกรรม
ดับไฟฟ้า กิจกรรมบวชป่า เป็นต้น

1.7 ผังด้า

ด้านพื้นที่: ผังด้า ตำบลเชียงม่วน อำเภอเชียงม่วน มีลักษณะเป็นภูเขาเตี้ย ๆ โดยดินของภูเขา
เกิดน้ำกัดเซาะไปข้างหนึ่ง จึงทำให้มีรูปร่างเป็นภูเขาครึ่งซีกที่สวยงามและแปลกตา

ด้านกระบวนการ: มีเส้นทางสำหรับเดินชมผังด้าและทิวทัศน์โดยรอบ

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีคนในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการให้ข้อมูล บริการ และดูแลนักท่องเที่ยว มีบริการพื้นที่สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนให้อยู่ห่างจากฝั่งต้า เนื่องจากได้คำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว หากเกิดกรณีดินทรุดตัว

ด้านบริการจัดการ: มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงทัศนียภาพบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการรักษาสภาพแวดล้อมและธรรมชาติอยู่เสมอ

1.8 ชวงนกยุง

ด้านพื้นที่: ชวงนกยุง ตำบลห้วยข้าวกล้า อำเภोजุน เป็นลานกว้างที่มีจุดส่องนกยุงและนกป่าชนิดอื่น ๆ

ด้านกระบวนการ: การชมนกยุงรำแพน

ด้านเจ้าของกิจกรรม: ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วงสร้างชวงนกยุงโดยเป็นการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับวัด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ด้านบริการจัดการ: มีการกำหนดเวลาในการเข้าชม คือ เวลา 14.30 – 17.30 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นกยุงมักจะออกมาบริเวณชวงนกยุง และมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับนกยุงมาให้ความรู้และคำแนะนำในการชมนกยุง

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทำจุดส่องนกยุงให้กลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด

1.9 วัดศรีโคมคำ

ด้านพื้นที่: วัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมือง มีเอกลักษณ์ของพระพุทธรูปขนาดใหญ่สีทองอร่าม ซึ่งคนในพื้นที่เรียกว่า พระเจ้าตนหลวงประดิษฐานอยู่ในวิหาร

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมทำบุญและให้อาหารนกและปลา

ด้านเจ้าของกิจกรรม: คนในพื้นที่ที่มีความเป็นเจ้าบ้านที่ดี ต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นกันเอง และสามารถให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวได้

ด้านบริการจัดการ: สถานที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และมีการให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

ด้านสภาพแวดล้อม: ภายในวัดมีความสมดุลกันระหว่างธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยบริเวณในวัดและรอบ ๆ วัดมีความร่มรื่น มีการจัดแบ่งโซนที่ชัดเจน

1.10 วัดติโลกอาราม

ด้านพื้นที่: วัดติโลกอาราม ตั้งอยู่กลางกว๊านพะเยา ซึ่งมีพระพุทธรูปหินทรายเก่าแก่ประดิษฐาน

ด้านกระบวนการ: เนื่องจากวัดติโลกอารามตั้งอยู่กลางกว๊านพะเยา การจะเดินทางไปไหว้พระที่วัดจะต้องเดินทางโดยเรือแจว ซึ่งมีคนแจวเป็นคนในพื้นที่และมีความเชี่ยวชาญ และในวันสำคัญทางศาสนาจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมโดยเฉพาะกิจกรรมเวียนเทียนกลางน้ำ ที่มีแห่งเดียวในโลก

ด้านเจ้าของกิจกรรม: วัดติโลกอารามได้รับการดูแลจากหน่วยงานหลายภาคส่วน ทั้งกรมเจ้าท่า กรมศาสนา และตำรวจท่องเที่ยว ซึ่งในการเดินทางมาท่องเที่ยวจะมีป้ายเตือนและกฎระเบียบอย่างชัดเจน เพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติและเกิดความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว

ด้านบริการจัดการ: การลงเรือแจวเพื่อเดินทางไปยังวัดติโลกอารามจะมีการเตรียมเสื้อชูชีพหมวก และร่มให้นักท่องเที่ยว

ด้านสภาพแวดล้อม: มีจัดทำข้อกำหนดในการรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยภายในแหล่งท่องเที่ยวจะไม่มีร้านค้าประจำ รวมถึงในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาจะมีชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมมือกันจัดทำกิจกรรม

1.11 วัดอนาลโยทิพยาราม

ด้านพื้นที่: วัดอนาลโยทิพยาราม ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง มีสิ่งปลูกสร้าง เช่น ม่อนพระยืน พุทธคยา

ด้านกระบวนการ: วัดอนาลโยทิพยารามมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรม ซึ่งบุคคลทั่วไปที่ต้องการปฏิบัติในพื้นที่สงบและรอบล้อมด้วยธรรมชาติ

ด้านเจ้าของกิจกรรม: คนในชุมชนใกล้เคียงกับวัดจะแวะเวียนเข้ามาที่วัดเสมอ หากมีนักท่องเที่ยวเดินทางมา คนในพื้นที่มีความพร้อมในการให้ข้อมูลและดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเต็มที่

ด้านบริการจัดการ: เนื่องจากวัดตั้งอยู่บนภูเขา การเที่ยวชมในบางจุดอาจจะต้องใช้บริการรถสองแถวของชาวบ้านในชุมชนพาขึ้นไปชมสถานที่ต่าง ๆ เช่น ม่อนพระยืน พุทธคยา เป็นต้น

ด้านสภาพแวดล้อม: สภาพแวดล้อมของวัดมีความสวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในพื้นที่ มีความสงบ และร่มรื่น

1.12 วัดท่าฟ้าใต้

ด้านพื้นที่: วัดท่าฟ้าใต้ ตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน มีวิหารแบบฮ้างหงส์ คือ มีทรงเหมือนหงส์กางปีกปกป้องลูก ก่ออิฐถือปูน เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากแคว้นสิบสองปันนา

ด้านกระบวนการ: วัดท่าฟ้าใต้มีพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงมีประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีตาลตุงไหล

ด้านเจ้าของกิจกรรม: คนในชุมชนท่าฟ้าใต้มีความพร้อมในการให้ข้อมูลและบริการนักท่องเที่ยว

ด้านบริการจัดการ: วัดท่าฟ้าใต้ไม่มีการเก็บค่าเข้าชมวัด โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสามารถทำบุญได้ตามจิตศรัทธา

ด้านสภาพแวดล้อม: วัดท่าฟ้าใต้มีการรักษาสีสิ่งแวดล้อมบริเวณวัดอยู่เสมอ ตลอดจนอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีไหลตุงมาอย่างยาวนาน

1.13 วัดนันทาราม

ด้านพื้นที่: วัดนันทาราม ตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำ เป็นวัดที่สร้างจากสถาปัตยกรรมไทยใหญ่ โดยวิหารสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง มีการแกะสลักลวดลายที่สวยงาม

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมทำบุญและให้อาหารนกและปลา

ด้านเจ้าของกิจกรรม: วัดนันทารามจะมีคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยว รวมถึงในช่วงวันหยุดหรือปิดภาคเรียน จะมีเด็กในชุมชนมาเป็นมัคคุเทศก์น้อยประจำวัด โดยมีมัคคุเทศก์น้อยจะแต่งตัวไทยใหญ่และพูดภาษาท้องถิ่น

ด้านบริการจัดการ: วัดนันทารามไม่มีการเก็บค่าเข้าชมวัด โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสามารถทำบุญได้ตามจิตศรัทธา

ด้านสภาพแวดล้อม: วัดนันทารามมีการพัฒนาและจัดระเบียบภายในบริเวณวัดอยู่เสมอ เนื่องจากจะมีกลุ่มจิตอาสาเข้ามาบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ

1.14 วัดพระนั่งดิน

ด้านพื้นที่: วัดพระนั่งดิน ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ โดยองค์พระประธานของวัดไม่มีฐานรองรับ เหมือนกับพระประธานองค์อื่น ๆ ซึ่งคนในพื้นที่เคยสร้างฐานรองรับเพื่ออัญเชิญพระประธานขึ้นประดิษฐาน แต่ยกขึ้นฐานรองรับเท่าไรก็ยกไม่ขึ้น จึงทำให้เรียกต่อกันมาว่า พระนั่งดิน

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมทำบุญ

ด้านเจ้าของกิจกรรม: วัดพระนั่งดินจะมีคนในพื้นที่เข้ามาดูแลและให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว

ด้านบริการจัดการ: วัดพระนั่งดินมีการจัดโซนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของโบราณสถานที่พักพระสงฆ์ และบริเวณที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมได้

ด้านสภาพแวดล้อม: สิ่งแวดล้อมบริเวณวัดพระนั่งดินมีความร่มรื่นและสะอาดเรียบร้อย เนื่องจากมีคนในพื้นที่และกลุ่มคนจิตอาสา ได้เข้ามาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ

1.15 วัดพระธาตุขิงแกง

ด้านพื้นที่: วัดพระธาตุขิงแกง ตำบลพระธาตุขิงแกง อำเภอจุน เมืองพระธาตุเป็นทรงล้านนา และได้บรรจุพระธาตุกระดูกเท้าช้างขวาและพระเศียรธาตุของพระพุทธเจ้า

ด้านกระบวนการ: มีกิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมทำบุญ

ด้านเจ้าของกิจกรรม: วัดพระธาตุขิงแกง จะมีคนในชุมชนคอยให้ข้อมูล บริการ ดูแล และต้อนรับนักท่องเที่ยว

ด้านบริการจัดการ: วัดพระธาตุขิงแกงไม่มีการเก็บค่าเข้าชมวัดหรือค่าบริการอื่น ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทำบุญได้ตามจิตศรัทธา

ด้านสภาพแวดล้อม: คนในชุมชนจะเข้ามาดูแลและรักษาความสะอาดของวัดอยู่ตลอด จึงทำให้วัดมีความสะอาดเรียบร้อยและสวยงามเสมอ

1.16 วัดพระธาตุจอมศีล

ด้านพื้นที่: วัดพระธาตุจอมศีล ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้ เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปทรงเครื่องของจังหวัดพะเยา บริเวณวัดมีสะพานสกายวอล์ค

ด้านกระบวนการ: วัดพระธาตุจอมศีลมีกิจกรรมหลากหลาย อาทิ นวดสมุนไพร นวดแผนโบราณ ปฏิบัติธรรม โรงเรียนผู้สูงอายุ จิตอาสาทุกวันเสาร์ เป็นต้น

ด้านเจ้าของกิจกรรม: ส่วนใหญ่คนที่ดูแลสถานที่จะเป็นคนในชุมชน และจะช่วยกันให้ข้อมูลและดูแลนักท่องเที่ยว

ด้านบริการจัดการ: วัดพระธาตุจอมศีลมีความเหมาะสมด้านพื้นที่ ซึ่งมีพื้นที่กว้างเหมาะสำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ด้านสภาพแวดล้อม: สภาพแวดล้อมของวัดมีความร่มรื่น เนื่องจากเป็นวัดที่มีการบูรณาการร่วมกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม

1.17 วัดศรีชุม

ด้านพื้นที่: วัดศรีชุม ตำบลดอนศรีชุม อำเภอดอกคำใต้ ซึ่งถือเป็นวัดที่มีความสวยงาม มีพระพุทธรูปหลวงพ่อดำเป็นพระพุทธรูปทองสำริด มีอายุกว่า 1,000 ปี

ด้านกระบวนการ: กิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมทำบุญ นอกจากนี้บริเวณใต้วิหารยังมีพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวเดินชม

ด้านเจ้าของกิจกรรม: คนในชุมชนก็มีความพร้อมที่จะสามารถให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้

ด้านบริการจัดการ: วัดศรีชุมไม่มีการเก็บค่าเข้าชมวัดหรือค่าบริการอื่น ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทำบุญได้ตามจิตศรัทธา

ด้านสภาพแวดล้อม: คนในชุมชนจะเข้ามาดูแลและรักษาความสะอาดของวัดอยู่ตลอด จึงทำให้วัดมีความสะอาดเรียบร้อยและสวยงามเสมอ

1.18 โบราณสถานเวียงลอ

ด้านพื้นที่: โบราณสถานเวียงลอ ตั้งอยู่ ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ที่มีการขุดพบหลักฐานศิลปาจารึกและพระพุทธรูปหินทราย

ด้านกระบวนการ: สามารถศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ อีกทั้งถ่ายรูปชมความสวยงามของโบราณสถาน ตลอดจนสามารถทำบุญ ไหว้พระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ด้วย

ด้านเจ้าของกิจกรรม: มีคนในพื้นที่ ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความพร้อมในการให้ข้อมูลและบริการ

ด้านบริการจัดการ: มีการอนุรักษ์โบราณสถาน อีกทั้งยังมีการศึกษาและต่อยอดทางด้านประวัติศาสตร์อยู่ตลอด และทางโบราณสถานไม่มีการเก็บค่าเข้าชม และค่าบริการอื่นๆ

ด้านสภาพแวดล้อม: มีการดูแลและพัฒนาพื้นที่อยู่เสมอ โดยมีความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพะเยาทั้ง 18 แห่ง และผลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว สามารถนำมาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ 2 เส้นทาง โดยแบ่งเป็น 1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ และ 2) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติสร้างสรรค์ ชื่อ “เที่ยวไม่ธรรมดากับธรรมชาติพะเยา” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพะเยา ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว 8 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม น้ำตกจำปาทอง อุทยานแห่งชาติดอยหลวง ชวงนกยูง น้ำตกภูซาง วนอุทยานภูลังกา น้ำตกธารสวรรค์ และฝิ่งต้า ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเส้นทาง “เที่ยวไม่ธรรมดากับธรรมชาติพะเยา” ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลักๆ ได้แก่

1.1) กิจกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติ ตลอดจนเข้าไปดูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือพิชิตน้ำตกอุ่น (น้ำตกภูซาง) และกิจกรรมตามหาเต่าปูลูก

1.2) กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับป่า ธรรมชาติ และมีกิจกรรมย่อยที่จะเกิดประโยชน์แก่ธรรมชาติ เช่น กิจกรรมตามหาและนับนกยูงที่ชวงนกยูง กิจกรรมส่องนกเป็ดแดง กิจกรรมดับไฟป่า กิจกรรมบวชป่า

2) โปรแกรมท่องเที่ยวเส้นทาง “เที่ยวไม่ธรรมดากับธรรมชาติพะเยา” (3 วัน 2 คืน) ดังภาพที่ 1 โดยมีรายละเอียด คือ

วันที่ 1 มีแหล่งท่องเที่ยวคือ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม น้ำตกจำปาทอง และอุทยานแห่งชาติดอยหลวง (นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และกิจกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์ เช่น การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ปั่นจักรยานลดการใช้เชื้อเพลิงบริเวณสันเขื่อนที่อุทยานแห่งชาติแม่ปืม)

วันที่ 2 มีแหล่งท่องเที่ยว คือ ชวงนกยูง น้ำตกภูซาง และวนอุทยานภูลังกา (นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และกิจกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์ กิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับป่า เช่น กิจกรรมบวชป่า กิจกรรมดับไฟป่า กิจกรรมตามหาและนับนกยูงที่ชวงนกยูง และเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือพิชิตน้ำตกอุ่น (น้ำตกภูซาง) และกิจกรรมตามหาเต่าปูลูก)

วันที่ 3 มีแหล่งท่องเที่ยว คือ น้ำตกธารสวรรค์ และผิงต้า (นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ด้วยการเดินชมและรักษาสีเขียวแวดล้อมบริเวณผิงต้าและพื้นที่โดยรอบ)

ภาพที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เที่ยวไม่ธรรมดากับธรรมชาติพะเยา”

2.2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ชื่อ “เที่ยวน่าจดจำกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงศาสนาและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว 10 แห่ง ได้แก่ วัดอนาลโยทิพยาราม วัดติโลกอาราม วัดศรีโคมคำ วัดศรีชุม วัดพระธาตุจอมศีล วัดพระธาตุขิงแกง โบราณสถานเวียงลอ วัดนันทาราม วัดพระนั่งดิน และวัดท่าฟ้าใต้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวในเส้นทาง “เที่ยวน่าจดจำกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา” ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่

1.1) กิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติ วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน จากปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ และจะมีกิจกรรมการแต่งตัวท้องถิ่น ไปวัด

1.2) กิจกรรมทำบุญได้มากกว่าบุญ เป็นกิจกรรมที่จะให้พระและทำบุญตามประเพณีของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทำบุญตักบาตร

1.3) กิจกรรมเที่ยวให้อร่อย เป็นกิจกรรมที่จะพานักท่องเที่ยวไปชิมอาหารถิ่น

2) โปรแกรมท่องเที่ยวเส้นทาง “เที่ยวน่าจดจำกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา” (3 วัน 2 คืน) ดังภาพที่ 2 โดยมีรายละเอียด คือ

วันที่ 1 มีแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดศรีโคมคำ วัดอนาลโยทิพยาราม และวัดติโลกอาราม (นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ศึกษาธรรมะตามแบบวิถีพุทธ ร่วมถวายสังฆทาน เพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิตและให้อาหารปลา)

วันที่ 2 มีแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดศรีชุม วัดพระธาตุจอมศีล วัดพระธาตุขิงแกง และโบราณสถานเวียงลอ (นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์เช่น ร่วมเรียนรู้การนวดด้วยสมุนไพร ปฏิบัติธรรม และเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงลอ)

วันที่ 3 มีแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดนันทาราม วัดพระนั่งดิน และวัดท่าฟ้าใต้ (นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ชมการประดิษฐ์ตุ๊กตาวีถีชีวิตการทำมาหากินของคนไทลื้อ ชิมอาหารถิ่น)

ภาพที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เที่ยวมาดจำกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา”

สรุปและการอภิปรายผล

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา พบว่า สามารถแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ และ 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม โดยในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยว 8 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม น้ำตกจำปาทอง อุทยานแห่งชาติดอยหลวง ข่วงนกยูง น้ำตกภูซาง วนอุทยานภูลังกา น้ำตกธารสวรรค์ และผิงต้า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติในจังหวัดพะเยาที่มีความอุดมสมบูรณ์ และสวยงาม อีกทั้งมีการบริหารจัดการที่ดี รวมถึงมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายและน่าสนใจ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกิจกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติ ตลอดจนเข้าไปดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือพิชิตน้ำตกอุ่น (น้ำตกภูซาง) กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียว เช่น ตามหาและนับนกยูงที่ข่วงนกยูง กิจกรรมดับไฟป่า กิจกรรมบวชป่า กิจกรรมที่อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะสามารถสร้างจิตสำนึกที่ดีให้นักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ Kongprasert (2008) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและสร้างการมีจิตสำนึกที่ดีของมวลมนุษยชน ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติในจังหวัดพะเยายังมีเจ้าหน้าที่หรือคนในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดูแลและต้อนรับนักท่องเที่ยว จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศและธรรมชาติในจังหวัดพะเยามีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้สามารถดึงดูดความสนใจและเป็นทางเลือกที่ดีในการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จักหรือนักท่องเที่ยวยังไม่เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้มากนัก เนื่องจากยังขาดการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวที่ดีและต่อเนื่อง จึงถือว่าเป็นโจทย์ที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ที่จะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น ประกอบกับ Kaewsanga, Suteetorn and Yoonaitarma (2020) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นอย่างดี ผ่านเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ที่จะช่วยให้ผ่อนคลายความเครียด และมีความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้ เพราะข้อมูลมีความน่าสนใจ น่าเชื่อถือ ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมพบว่ามี 10 แห่ง ได้แก่ วัดอนาลโยทิพยาราม วัดติโลกอาราม วัดศรีโคมคำ วัดศรีชุม วัดพระธาตุจอมศีล วัดพระธาตุขิงแกง โบราณสถานเวียงลอ วัดนันทาราม วัดพระนั่งดิน และ วัดท่าฟ้าใต้ ซึ่งทั้ง 10 แห่ง

มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป และมีเสน่ห์ในตัวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาหาความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ทำบุญ และปฏิบัติธรรม ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยายังมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเข้าถึง ด้านกิจกรรม ด้านอาคารและสถานที่ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ เช่นเดียวกับ Taraartorn (2020) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมให้โดดเด่น ควรมีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงหรือเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวกต่อการเดินทาง และด้านกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องมีกิจกรรมที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว และต้องเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเจ้าของวัฒนธรรมหรือเจ้าหน้าที่กับนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ควรมีการพิจารณาและปรับรูปแบบของกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเจ้าของวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว จากผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา และผลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว สามารถนำแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาในจังหวัดพะเยาทั้ง 18 แห่ง มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาบนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ 2 เส้นทาง ดังนี้ 1) เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เที่ยวไม่ธรรมดากับธรรมชาติพะเยา” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพะเยา ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวนี้จะสอดแทรกกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และกิจกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์ เช่น การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ปีนจักรยานลดการใช้เชื้อเพลิงบริเวณสันเขื่อนที่อุทยานแห่งชาติแม่ปืม ตลอดจนเข้าไปดูธรรมชาติและสิ่งแวดลอมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น โดยเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เที่ยวไม่ธรรมดากับธรรมชาติพะเยา” จะเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสอากาศและบรรยากาศที่ดี ได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ อีกทั้งได้สัมผัสความอุดมสมบูรณ์และสวยงามของธรรมชาติอย่างใกล้ชิด พร้อมร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเจ้าของวัฒนธรรมหรือเจ้าหน้าที่กับนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ Nawatnatee, Kongdit, Promsilp, Chuapung, Sakulrat, Chaiphithak and Polamuangdee (2017) ที่กล่าวว่า การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว ต้องมีระยะทางรวมที่เหมาะสม มีจุดที่น่าสนใจและมีความสำคัญ มีจุดเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ ทั้งธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม 2) เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เที่ยวน่าจดจำกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงศาสนาและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวนี้จะสอดแทรกกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติ วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน จากปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ และจะมีกิจกรรมการแต่งตัวท้องถิ่นไปวัด (2) กิจกรรมทำบุญได้มากกว่าบุญ เป็นกิจกรรมที่จะให้พระและทำบุญตามประเพณีของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว และ (3) กิจกรรมเที่ยวให้อร่อย เป็นกิจกรรมที่จะพานักท่องเที่ยวไปชิมอาหารถิ่น โดยเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เที่ยวน่าจดจำกับหลากหลายวัฒนธรรมพะเยา” จะเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้ และสัมผัสวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่มากที่สุด ซึ่งจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจและประสบการณ์ที่แปลกใหม่ เช่นเดียวกับ Praekpan, Onkong, Suwannual, Rattanasutako and Wateethammawipat (2020) ได้กล่าวว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิง

ประวัติศาสตร์ ศาสนา โบราณสถานและวัฒนธรรม ควรเน้นการรักษารูปแบบประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม เน้นความสำคัญทางด้านศาสนา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันมากขึ้น เช่น การพัฒนาการบริการทางการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการ การพัฒนาแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในจังหวัดพะเยา เป็นต้น ซึ่งจะสามารถส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยามากขึ้น รวมถึงจะช่วยให้การท่องเที่ยวจังหวัดพะเยาเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและก่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดพะเยา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งถัดไป

1) ควรศึกษาเพิ่มเติมในด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยาที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อจะได้ทราบว่าปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงและแก้ไขต่อไป

2) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา สามารถพัฒนาได้อีกหลายเส้นทางท่องเที่ยวเนื่องจากแนวโน้มการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่จังหวัดพะเยาถือว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมถึงมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสามารถปรับเข้ากับแนวโน้มการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งอาจจะเป็นการสร้างทางเลือกให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพะเยาให้มีความน่าสนใจได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Buasorn, R. (2009). *Qualitative in education research*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Creative Tourism Austria. (2014). *Creative arts, crafts and culinary holidays in Austria*. Retrieved from <http://www.kreativreisen.at/en/home.html>
- Gay, L. R. (1996). *Educational research: Competencies for analysis and application*. New Jersey: Merrill.
- Gilberg, S. (2014). *Creative tourism New Zealand*. Retrieved from <http://www.creativetourism.co.nz/contact.html>
- Kaewsanga, K. Suteetorn, B., & Yoonaitarma, A. (2020). The public relations for creative tourism via social networking sites. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 15(2), 14-28.
- Kaewyu, P. (2015). *Guideline of creative tourism development through adaptive using hyacinth handicraft in Muang district, Phayao province*. Unpublished master's thesis. University of Phayao.

- Kongprasert, P. (2008). *Integrated ecotourism planning for sustainable tourism development on PHA-NGAN Island, Suratthani Province*. Unpublished master's thesis. Srinakharinwirot University.
- Mathieson, A., & Wall, G. (1982). *Tourism: economic, physical, and social impacts*. London, New York: Longman.
- Ministry of Tourism and Sport. (2020). *Domestic tourism statistics (Classify by region and province 2020)*. Retrieved from https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=594
- Nawatnatee, T. Kongdit, S. Promsilp, V. Chuapung, B. Sakulrat, T. Chaiphithak, J., & Polamuangdee, B. (2017). Development planning of community participated ecotourism of samruan community, Pra Nakhon Sri Ayutthaya province. *Area Based Development Research Journal*, 9(3), 167-177.
- Phayao Provincial Agriculture and Cooperatives Office. (2019). *Phayao agricultural and cooperative development plan (2018 - 2022) Review*. Retrieved from <https://www.opsmoac.go.th/phayao-strategic-preview-422791791828>
- Phayao Tourism and Sport. (2020). *Recommended tourist attractions*. Retrieved from https://phayao.mots.go.th/more_news.php?cid=7
- Pinkaew, W. (2008). *A Study of the proposed ecotourism routes in Amphoe Muang Changwat Petchaburi*. Unpublished master's thesis. Srinakharinwirot University.
- Ponle cara al turismo. (2014). *Ponle cara al turismo*. Retrieved from <http://www.ponlecaraalturismo.com/>
- Praekpan, B. Onkong, S. Suwannual, P. Rattanasutako. P., & Wateethammawipat, P. (2020). The study travelling routes and buddhist activities for the promotion of cultural tourism of the Pagoda in southern Thailand. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(10), 261-275.
- Raymond, C. (2008). "Creative tourism and local development." *In creative tourism, a global conversation: how to provide unique creative experiences for travelers worldwide*, ed. by Wurzbarger, R., Ageson, T., Pattakos, A., and Pratt, Santa Fe. New Mexico: Sunstone Press.
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: the state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225-1253.
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). *Creative tourism*. ATLAS News 23: 16-20.
- Taraartorn, N. (2020). *The guideline for buddhist tourism development in Roi Et Province for elderly group*. Unpublished master's thesis. Mahasarakham University.
- Sirima, S. (2013). *Phayao: strategy for development to tourist-cultural cities*. Retrieved from <https://www.komchadluek.net/news/162810>
- Suwanpimon, K. (2005). *Principle of tourist guide*. Bangkok. Saengdao.

- UNESCO. (2006). *Towards sustainable strategies for creative tourism: discussion report of the planning meeting for 2008*. Paper presented at the International Conference on Creative Tourism Santa Fe, New Mexico, USA. October 25-27, 2006.
- Uthayan, C. (2019). *Tourist Behavior*. Retrieved from <https://touristbehaviour.wordpress.com/8-2/>
- Wimmer, R. D., & Dominick, J. R. (2011). *Mass media research: an introduction*. (9th ed.). Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning.
- Wisudthiluck, S. Saipan, P. Taparakun, A., & Sindechakul T. (2011). *Creative tourism model*. Research report designated areas for sustainable tourism administration (Public Organization).
- Wongwanichj, S., & Wiratchai, N. (2003). *Thesis consultation guidelines*. Bangkok: department of education research and psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

